

PM Rotel I (Dnr KS 2020/345)

Huvudbetänkande Långtidsutredningen 2019 (SOU 2019:65)

Remiss från Finansdepartementet

Remisstid den 25 maj 2020

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

Finansdepartementet har till Stockholms stad remitterat 2019 års långtidsutredning som fokuserar på ojämlikhet i inkomster och livschanser. Utredningen konstaterar att inkomstskillnaderna i Sverige har ökat sedan 1980-talet. I en bred analys redovisas orsakerna till och konsekvenserna av en ökad ojämlikhet samt förväntad framtida utveckling.

Långtidsutredningens syfte är att ge ett underlag för utformningen av den ekonomiska politiken. En central uppgift är att analysera utmaningar och möjligheter för den svenska ekonomin de närmaste 15–20 åren och vad de betyder för den ekonomiska politiken. Långtidsutredningen publiceras med ungefär fyra års mellanrum och denna är den tjugotredje i ordningen.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret anser att Långtidsutredningen är informativ och välgjord men framhåller avsaknaden av åtgärder för att råda bot på de utmaningar, som framställs däri, som en brist.

Mina synpunkter

En budget i balans och hållbara offentliga finanser tjänar som riktmärken för den grönbåa majoritetens ekonomiska politik. Det är genom en hållbar ekonomi som vi kan säkerställa att vi även fortsättningsvis kan möta behoven i till exempel skolan och äldreomsorgen. Den nuvarande pandemin, vars konsekvenser vi ännu inte kan överblicka i dess helhet, illustrerar tydligt vikten av att denna målsättning efterlevs även framgent.

Långtidsutredningen har den här gången valt att fokusera på ojämlikhet, vilket jag tycker är väldigt angeläget. Den grönbåa majoritetens målsättning är att alla Stockholmare ska ha lika goda möjligheter att förverkliga sina drömmar och bygga ett gott liv. Erfarenheterna från tidigare ekonomiska kriser visar att det är de som står

längst utanför arbetsmarknaden som kommer att drabbas hårdast av den nuvarande pandemins påverkan på samhällsekonomin. Vi ser redan nu hur arbetslösheten ökar, vilket i sin tur riskerar att bidra till vidgade sociala klyftor. Stockholm ska vara en sammanhållen stad, varför jag ser väldigt allvarligt på detta. Därtill hotas målet om en stabil ekonomi av den stigande arbetslösheten, vilket i sin tur försämrar förutsättningarna för välfärdens fortsatta utveckling.

Liksom stadsledningskontoret framhåller i sitt tjänsteutlåtande, tycker jag därför att det är beklagligt att fler åtgärder, som kan möta ojämlikheten, inte blir föremål för diskussion och analys i betänkandet. Inte minst hade det varit angeläget att fler förslag på åtgärder för att möta arbetslösheten – den viktigaste orsaken till ojämlikheten i samhället – hade lyfts fram. Det är genom att skapa goda förutsättningar för människor att komma i jobb och egen försörjning som vi lägger grunden för ett ekonomiskt – och därmed även socialt hållbart – samhälle. Jag delar därför även stadsledningskontorets bedömning att det kommer att vara fortsatt viktigt att vidta åtgärder för att skapa förutsättningar för de grupper som står längst ifrån arbetsmarknaden att komma i arbete. Den nuvarande krisen och dess effekter på samhällsekonomin inskräper detta ytterligare.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 6 maj 2020

ANNA KÖNIG JERLMYR

Bilaga

Betänkandet

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet Jan Valeskog (S) enligt följande.

Det är välkommet att långtidsutredningen tar sin utgångspunkt i den viktiga och alltmer frekventa debatten om jämlikhetens betydelse för ekonomisk tillväxt. Ett samhälle som håller ihop är inte bara ett samhälle med ökade möjligheter för fler och en förutsättning för stor samhällselig tillit. Det är också en faktor som bidrar till god ekonomisk utveckling.

I denna del håller vi helt med stadsledningskontorets slutsats: *”En ojämlik och segregerad stad begränsar individens livschanser, men stora skillnader i livsvillkor är inte bara en fråga om rättvisa. Utanförskapet på arbetsmarknaden är ekonomiskt ohållbart om staden ska kunna möta behoven hos en åldrande befolkning. Livsvillkorens skillnader försvagar också den sociala sammanhållningen, vilket skapar grogrund för sociala konflikter”*

Att vilja begränsa de stora klyftor som en oreglerad marknad genererar är en grund för den svenska välfärdspolitiken och som utredningen pekar på så bidrar skattefinansierad välfärd till att ge fler möjligheter att utvecklas bortom det som är givet av individens ursprung.

Därtill, konstaterar utredningen, bidrar den svenska modellen med starka parter och med kollektivavtal som grund, till att även de sektorer som i många andra länder har lägre löner i Sverige historiskt har avlönats relativt högre.

Med detta sagt pekar utredningen också på den ökande ojämlikhet som utvecklingen sedan 1990-talet burit med sig. Det handlar delvis om att kapitalinkomster ökat avsevärt mycket mer än arbetsinkomster. Det är i grunden oroande att det arbete, som bär upp vårt samhälle, relativt värderats lägre än inkomster till följd av kapital.

Utredningen visar förtjänstfullt hur såväl avregleringar, förändrade skatteregler som marknadsmekanismer på bostadsmarknaden bidragit till denna obalans. I grunden finns också en förändrad maktbalans mellan arbete och kapital samt en försvagad svensk modell på arbetsmarknaden.

Men även sett till arbetsinkomster har klyftorna ökat. Till viss del beror detta på förändringar på arbetsmarknaden och globalisering. Det går dock inte att bortse från att den till stor del beror på förändringar i den förda politiken. Genom en successiv försvagning av trygghets- och transfereringssystem har de fattiga blivit relativt fattigare samtidigt som skattesänkningar bidragit till att de med högst inkomster blivit rikare. Den politik som präglade stora delar av politiken kring 2010-talsskiftet bär fortfarande stora spår i hur inkomster fördelas och alla borde oroas av den tilltagande relativa fattigdomen som utredningen redovisar.

Det är därför välkommet att långtidsutredningen så tydligt både visar hur välfärdstjänsterna utjämnar livsmöjligheter och vilka utmaningar välfärdssamhället står inför till följd av exempelvis demografiska förändringar. I detta är långtidsutredningen en närmast övertydlig uppgörelse med de som utlovar sänkta skatter utan att ta ansvar för att det kommer påverka kvaliteten i välfärden. När utredningen visar att antalet anställda (för att behålla nuvarande kvalitet) i välfärden i storstadsområdena fram till år 2035 behöver öka med 17,7 procent samtidigt som den arbetsföra befolkningen ökar med 10,1 procent. Utredningen pekar på att *”det innebär att närmare hälften av den totala sysselsättningsökningen fram till 2035 behöver ske i kommunfinansierad verksamhet och att andelen av befolkningen som är sysselsatta i sektorn behöver öka”*. Det visar att vi har ett val – att kortsiktigt lova mer till de som just nu inte behöver välfärdstjänster eller långsiktigt säkra nödvändiga resurser till och förutsättningar för skolan och omsorgen vilka minskar ojämlikheten.

Finansborgarrådet hävdar att utredningen ger få rekommendationer om ekonomisk politik för att öka sysselsättningen och därmed jämna ut ekonomisk styrka. Vi delar inte den beskrivningen. Tvärtom gör utredningen flera tydliga ställningstaganden utifrån befintlig kunskap. En sådan är att *”den lägre sysselsättningsgraden bland individer med kort utbildning eller som är utrikes födda bedöms inte främst bero på bristande incitament utan snarare på att de saknar de kvalifikationer som efterfrågas på svensk arbetsmarknad”*.

Citatet svarar väl mot de tydliga slutsatser som kan dras av utredningen avseende en bra utbildnings nödvändighet för att bryta fattigdom kopplad till såväl utbildningstraditioner inom familjen, skolans bristande förmåga i att utjämna ojämlikhet och nödvändigheten av utbildning för att klara omstrukturering och automatisering på arbetsmarknaden.

Vi delar i allt väsentligt den problemformuleringen och anser att staden behöver höja ambitionerna i dessa delar för att minska ojämlikheten. Att i det läget ge historiskt låga ökningsbudgeter till grundskolan och kräva direkta neddragningar av gymnasieskolan är en direkt kontraproduktiv politik. Dessvärre förs just den politiken just nu i Stockholm.

Utredningen belyser även andra orsaker och effekter såsom trångboddhet, behov av insatser för utrikes födda för snabbare etablering på arbetsmarknaden och ökande regionala skillnader. Dessa analyser går att utveckla mer men är välkomna och viktiga delar av debatten om ojämlikhet.

På så sätt bidrar Långtidsutredningen till det angelägna arbetet att synliggöra hur ojämlikheten begränsar livsmöjligheter och vad det offentliga kan göra för att öka sammanhållningen. Stockholms stad arbetade under åren 2014 till 2018 på ett motsvarande sätt med en social hållbarhetskommision och då med en tydlig målsättning att Stockholm ska vara en stad för alla.

Det bör vara en tydlig slutsats av långtidsutredningens betänkande att det arbetet behöver fortsätta och utvecklas utifrån det gedigna kunskapsunderlag som utredningen försett oss alla med.

Kommunstyrelsen

Särskilt uttalande gjordes av Karin Wanngård, Jan Valeskog och Kadir Kasirga (alla S) med hänvisning till Socialdemokraternas särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande gjordes av Clara Lindblom och Rashid Mohammed (båda V) enligt följande.

Från att Sverige har varit ett av världens mest jämlika länder har utvecklingen sedan början av 1980-talet gått i rakt motsatt riktning till följd av framförallt politiska beslut som gynnat kapitalet på bekostnad av ekonomisk omfördelning och en generös gemensam välfärd. Från att i ett internationellt perspektiv ha varit små har inkomstskillnaderna ökat sedan början av 1980-talet och mycket tyder enligt Långtidsutredningen på att inkomstskillnaderna kommer att fortsätta att öka. Men som utredningen också konstaterar är inte ökade inkomstskillnader oundvikliga utan kan påverkas av den ekonomiska politiken, bostadsmarknadens utveckling, kapitalbeskattningen och transfereringssystemen.

Att ett moderat finansborgarråd idag anser det vara väldigt angeläget att Långtidsutredningen fokuserar på ojämlikhet bör inte förvåna då till och med Världsbanken numera har omprövat tidigare rekommendationer oavsett deras konsekvenser för ojämlikheten. Att finansborgarrådet i brist på egna åtgärder beklagar utredningens avsaknad av förslag mot ojämlikheten visar dock att insikten inte grundats på en egen analys av alliansens ansvar för den ökade inkomstspridningen, exempelvis besluten att sänka ersättningarna i socialförsäkringarna och införandet av jobbskatteavdrag som också nämns i utredningen.

De ökade inkomstskillnaderna beror till stor del på att de allra rikaste kraftigt har ökat sina inkomster, framförallt genom ökade kapitalinkomster, medan de som tjänar minst har fått långsammare inkomstökningar än medianinkomsten. Det är de sjuka och arbetslösa som har betalat priset för den ökade ojämlikheten och inte minst visar rådande pandemi hur skör äldreomsorgen är på grund av bristande politisk prioritering. Skolsegregationen, de försämrade skolresultaten och rut-avdragen har också påverkat de ökade inkomstskillnaderna.

Tyvärr är långtidsutredningen ett ovälkommet kvitto på hur rätt det har varit att Vänsterpartiet enträget har opponerat emot borgerlig politik, kritiserat nedskärningar, privatiseringar och skattesänkningar och krävt ökad kapitalbeskattning och kraftigt höjda generella statsbidrag till kommunerna. Mycket riktigt visar utredningen att statsbidragen till kommunsektorn behöver öka väsentligt för att klara välfärden och öka andelen av befolkningen som arbetar i välfärden.

Nu är det upp till bevis för majoriteten i stadshuset att visa att omsorgen om jämlikheten inte stannar vid ett remissvar utan resulterar i en kommande kommunal budget som i pandemins spår, med stadsledningskontorets ordval, inte tappar de perspektiv som lyfts i långtidsutredningen om riskerna med en ökande ojämlikhet och betydelsen av att prioritera att kvalitén i de offentligt finansierade välfärdstjänsterna.

Ersättaryttrande gjordes av Sissela Nordling Blanco (Fi) med hänvisning till Vänsterpartiets särskilda uttalande i kommunstyrelsen.

Remissammanställning

Ärendet

Finansdepartementet har till Stockholms stad remitterat 2019 års långtidsutredning som fokuserar på ojämlikhet i inkomster och livschanser. Utredningen konstaterar att inkomstskillnaderna i Sverige har ökat sedan 1980-talet. I en bred analys redovisas orsakerna till och konsekvenserna av en ökad ojämlikhet samt förväntad framtida utveckling.

Långtidsutredningens syfte är att ge ett underlag för utformningen av den ekonomiska politiken. En central uppgift är att analysera utmaningar och möjligheter för den svenska ekonomin de närmaste 15–20 åren och vad de betyder för den ekonomiska politiken. Långtidsutredningen publiceras med ungefär fyra års mellanrum och denna är den tjugotredje i ordningen.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 7 april 2020 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser långtidsutredningens val av ämne är viktigt och mycket aktuellt samt att utredningen är välgjord och informationsrik.

Att vända trenden och minska ojämlikheten är en utmaning som Stockholm delar med många städer. För även om städer är motorer för tillväxt och utveckling, uppstår där också allt större klyftor och skillnader i livschanser. En ojämlik och segregerad stad begränsar individens livschanser, men stora skillnader i livsvillkor är inte bara en fråga om rättvisa. Utanförskapet på arbetsmarknaden är ekonomiskt ohållbart om staden ska kunna möta behoven hos en åldrande befolkning. Livsvillkorens skillnader försvagar också den sociala sammanhållningen, vilket skapar grogrund för sociala konflikter.

Ett socialt hållbart Stockholm där människor känner tillit och trygghet och där det finns likvärdiga möjligheter att utvecklas lägger å andra sidan grunden för en ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling.

Stadsledningskontoret välkomnar därför långtidsutredningens ansats och analyser. Utredningen tillhandahåller en stor mängd viktig och intressant kunskap. Dess innehåll har även stor betydelse för kommuner då frågor som tas upp i utredningen om inkomster och dess fördelning, välfärdens utveckling och finansiering, ojämlikhet och tillit har stor betydelse för den kommunala kärnverksamheten. I långtidsutredningen saknas dock förslag om vilka åtgärder som kan vara rimliga att vidta för att motverka en ökande ojämlikhet. Det hade varit berikande att till den informativa analysen även knyta olika möjliga förslag på åtgärder, såsom ibland gjorts av en del tidigare långtidsutredningar.

Världen och Sverige står också just nu i en djup kris till följd av den rådande covid19-pandemin. Redan nu kan förutspås en ökande arbetslöshet och djup ekonomisk kris, vars omfattning ännu är omöjlig att fullt ut prognostisera. Erfarenheter från tidigare kriser, exempelvis under 1990-talet och finanskrisen 2008/09, visar dock att sådan kriser med en vikande arbetsmarknad har en tendens att slå hårdast mot de som redan är mest utsatta och står längst från arbetsmarknaden. Även på lite längre sikt har dessa grupper en tendens att

fasta i arbetslöshet och låga inkomstnivåer, när ekonomin för samhället i stort har återhämtat sig.

I de åtgärder som nu vidtas för att mildra de negativa effekterna av pandemin och den åtföljande ekonomiska krisen, är det därför särskilt viktigt att inte tappa de perspektiv som lyfts i långtidsutredningen om riskerna med en ökande ojämlikhet. De åtgärder som vidtas behöver ha ett fokus på bland annat de som står långt från arbetsmarknaden och som har en tendens att stadigvarande halka efter ibland annat inkomster och sysselsättning i ekonomiska kriser. Även betydelsen av att vidmakthålla kvalitén i de offentligt finansierade välfärdstjänsterna, som framhålls i betänkandet, bör stå högt i prioritet.

Stadsledningskontoret föreslår att remissen anses besvarad vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.